

УДК 811.111 (71)*27

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2019.1\(42\).168860](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2019.1(42).168860)

НАЦІОНАЛЬНІ СПЕЦИФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОСОДИЇ КАНАДСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Русавська О. О.

кандидат філологічних наук, викладач англійської мови
Національний університет «Одеська Морська Академія»

Визнання існування канадського загальнонаціонального мовного стандарту означає, що в Канаді у результаті тривалої історичної взаємодії британського і американського стандартів склалася своя особлива норма, яка більше не є ані британською, ані американською. Наявність своєрідного, специфічного просодичного оформлення мовлення канадців свідчить про дивергентні характеристики канадського національного стандарту в парадигмі національних варіантів полінаціональної англійської мови. Отже, національний варіант англійської мови в Канаді становить собою сплав елементів американської, британської та канадської мов (an amalgam of American, British and Canadian features). До його складу входить власний варіант літературної мови, в основі якого лежить місцева мовна норма, поширювана через систему освіти, і засоби масової інформації навіть на ті частини території Канади, які вирізнялися локальною своєрідністю мовлення, близького до діалектного статусу. Відповідно до мети і завдань дослідження було визначено корпус експериментального матеріалу, який склали 20 уривків з мовлення представників чотирьох регіонів Канади – провінція Онтаріо, Британська Колумбія, острови Ньюфаундленд та Лабрадор, острів Принца Едуарда. Всі експериментальні тексти, а саме монологічні квазіспонтанні, визначаються непередбачуваністю, імпровізованим характером спілкування, неофіційністю і невимушеністю. Такі ознаки комунікативного акту є основними екстралінгвальними факторами, які характеризують розмовне мовлення, що дає змогу розглядати досліджувані монологічні тексти як зразки живого, розмовного, невимушеного мовлення. Методом перцептивного та інструментального аналізу було визначено основні одиниці мовленнєвої мелодики (шкали і термінальні тони), виявлено спільні та диференційні риси просодії мовлення, а також частотні параметри мовлення, враховуючи гендерну та територіальну приналежність канадців. Ситуація двомовності в країні, вплив британського і американського варіантів англійської мови на вимовні особливості канадців привели до появи своєрідного канадського варіанта англійської мови, який має свої особливості на просодичному рівні фонологічної системи. Дивергентними ознаками канадського варіанта англійської мови є перерозподіл функцій американських і британських просодичних параметрів з урахуванням потреб нової мовної системи, що виявляється на просодичному рівні у високій частотності спадної ступінчастості і рівної видів шкал, висхідного і спадно-висхідного термінального тону, у варіативному характері діапазону ЧОТ. Національними специфічними характеристиками просодичної системи канадського варіанта англійської мови є висока частотність спадної та рівної ступінчастості шкал, сильнопочатковий тональний контур.

Ключові слова: канадський, британський, американський, просодичний, специфічна національна риса.

НАЦИОНАЛЬНЫЕ СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОСОДИИ КАНАДСКОГО ВАРИАНТА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Русавская О. О.

кандидат филологических наук, преподаватель английского языка,
Национальный университет «Одесская Морская Академия»

Признание существования канадского общенационального языкового стандарта означает, что в Канаде в результате длительного исторического взаимодействия британского и американского стандартов сложилась своя особенная норма, которая

не является ни британской, ни американской. Существование своеобразного, специфического просодического оформления речи канадцев свидетельствует о дивергентных характеристиках канадского национального стандарта в парадигме национальных вариантов полинационального английского языка. Национальный вариант английского языка в Канаде является сплавом элементов американского, британского и канадского языков (*an amalgam of American, British and Canadian features*). В его состав входит собственный вариант литературного языка, в основе которого лежит местная языковая норма, распространяющаяся через систему образования и средства массовой информации даже на те части территории Канады, которые отличаются локальным своеобразием речи, близкой к диалектному статусу. В соответствии с целью и задачами исследования был определен корпус экспериментального материала, который составили 20 отрывков из речи представителей четырех регионов Канады – провинций Онтарио, Британская Колумбия, островов Ньюфаундленд и Лабрадор, острова Принца Эдуарда. Все экспериментальные тексты, а именно монологические квазиспонтанные, отличаются неподготовленностью, импровизированным характером общения, неофициальностью и непринужденностью. Такие признаки коммуникативного акта являются основными экстралингвальными факторами, которые характеризуют разговорную речь, что дает возможность рассматривать исследуемые монологические тексты как образцы живой, разговорной, непринужденной речи. Методом перцептивного и инструментального анализа были определены основные единицы речевой мелодики (шкалы и терминальные тоны), определены общие и дифференциальные черты просодии речи, а также частотные параметры речи с учетом гендерной и территориальной принадлежности канадцев. Ситуация двуязычия в стране, влияние британского и американского вариантов английского языка на произносительные особенности канадцев привели к появлению своеобразного канадского варианта английского языка, имеющего свои особенности на просодическом уровне фонологической системы. Дивергентными признаками канадского варианта английского языка является перераспределение функций американских и британских просодических параметров с учетом нужд новой языковой системы, что обнаруживается на просодическом уровне в высокой частотности нисходящей ступенчатой и ровной видов шкал, восходящего и нисходяще-восходящего терминального тона, в вариативном характере диапазона ЧОТ. Национальными специфическими характеристиками просодической системы канадского варианта английского языка является высокая частотность нисходящей и ровной ступенчатой шкал, сильноначальный тональный контур.

Ключевые слова: канадский, британский, американский, просодический, специфическая национальная черта.

NATIONAL SPECIFIC CHARACTERISTICS OF CANADIAN ENGLISH

Rusavska O.

candidate of philological sciences,
National University "Odesa Sea Academy"

The recognition of the Canadian language standard means that in Canada, continuous historical interaction of the British and American English standards brought about a special norm which is no longer British or American. The distinguishing features of Canadian prosodic rules serve as the evidence for divergent characteristics of the Canadian linguistic standard in the paradigm of the national variations of the multinational English language. Therefore, Canadian English is an amalgam of American, British, and Canadian English. It includes the literary norm of its own, based on the local linguistic norm, distributed through the system of education and media in the Canadian areas, where the local speech distinctiveness is particularly pronounced and is close to the dialect status. The body of the experimental material, arising from the research aim and the tasks, included 20 episodes of speech from representatives of 4 Canadian areas: provinces Ontario, British Columbia, the Islands of Newfoundland and Labrador, Island of Prince Edward. All experimental texts are quasi-spontaneous monologues of improvised, informal, and laidback nature. These characteristics of a communicative act are the key extralingual factors to feature colloquial speech. This gives the groundings to study these monologue texts as samples of natu-

ral colloquial informal speech. The perceptive and instrumental analysis revealed the key speech units of the speech melodies (scales and terminal tones), common and distinguishing features of speech prosody as well as frequent speech parameters, taking into consideration gender and territorial belonging of the Canadians. The bilingual situation in the country, influence of British and American English on Canadians' pronunciation resulted in emerging of a distinguishing Canadian English with its peculiarities at the prosodic level of the phonological system. The divergent features of Canadian English are associated with re-distribution of functions of American and British prosodic parameters with a due consideration of the new language system requirements, revealed at the prosodic level as a high frequency of descending stepping and level types of scale, ascending and fall-rising terminal tone within the variable nature of basic frequency. The specific national features of the prosodic system of Canadian English is the high frequency of descending and level stepping scales.

Key words: Canadian, British, American, prosodic, specific national feature.

Вступ

Вивчення варіювання літературних мов знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників. Особливу зацікавленість, поряд з соціальним і функціональним варіюванням, викликає національне варіювання літературних мов.

Інтерес до вивчення національних варіантів англійської мови диктується низкою причин, серед яких можна назвати, з одного боку, культурну «експансію» англійської мови у всесвітньому масштабі, що сприяє появі її нових варіантів, з іншого – руйнування колишніх стереотипів. Увага у нашій роботі до канадського варіанта англійської мови (CnE) викликана як суто теоретичними (недостатня вивченість, двоїстий характер, проблема World Englishes тощо), так і практичними (вивчення нового національного варіанта) факторами.

Метою пропонованого дослідження є визначення просодичних ознак канадського варіанта англійської мови, які є маркерами її національної самобутності.

Мета визначила вирішення таких **завдань** дослідження:

- схарактеризувати сучасний соціолінгвальний статус канадської англійської;
- методом перцептивного та інструментального видів аналізу виокремити провідні просодичні засоби, які є маркерами канадського варіанта англійської мови;
- схарактеризувати своєрідність канадського варіанта англійської мови.

Матеріалом дослідження стали 20 уривків з монологічного мовлення представників чотирьох регіонів Канади – провінція Онтаріо, Британська Колумбія, острови Ньюфаундленд та Лабрадор, острів Принца Едуарда.

Результати обговорення

В усіх досліджених регіонах у мовленні мешканців превалює англійська мова: провінція Онтаріо – 81,4%; провінція Британська Колумбія – 83%; острови Ньюфаундленд та Лабрадор – 98%; острів Принца Едуарда – 97%.

Розглядаючи ознаки, властиві поняттю «національний варіант», Д. Брозович пропонує розрізняти «ареали поширення певного варіанта літературної мови, де мешкають чітко сформовані нації» і «ареали, де національна ознака виражена слабо». В останніх, на його думку, «співіснують різні на-

ціональні варіанти». Як приклад, автор наводить британський і американський варіанти, які він вважає варіантами стандартної мови – сформованими одиницями, що володіють характеристиками і функціями, властивими стандартній мові в національно-гомогенних мовах. Територія поширення канадської англійської оголошується «зоною, в якій немає чіткої диференціації, де схрещуються особливості варіантів» (Брозович 1967: 37).

Усі варіанти англійської мови є мікросистемами, що входять до макросистеми літературної мови. Ці мікросистеми перехрещуються, утворюючи спільне ядро, що характеризується комплексом єдиних структурних рис, і в той же час вони можуть розглядатися як одиниці, наділені певними диференціальними ознаками або певним набором таких ознак.

Формування мовного стандарту в канадській англійській – досить складний і суперечливий процес. Дослідники, що займаються вивченням процесу оформлення загальнонаціональної англійської мови в Канаді, не мають єдиної думки з приводу структури і статусу мовного стандарту Canadian English (CnE) та її діалектної основи.

Соціолінгвістичний статус англійської мови Канади визначався по-різному. Так, Д. Брозович, а спочатку й А. Д. Швейцер не визнавали її особливим варіантом, відносячи до специфічних мовних «зон», – ареалам без «чіткої диференціації, де схрещуються різні особливості варіантів» (Брозович 1967: 38), оскільки в ній («зоні») «англійська мова проявляє надзвичайно мало своїх власних розпізнавальних рис і в той же час зазнає тиску з боку як британського, так і американського варіантів з явною перевагою рис останнього» (Швейцер 1977: 18). Але вже в 1976 р. А. Д. Швейцер писав про «канадський варіант англійської мови, що наближається за своїми відмінними ознаками до американського варіанта» (Швейцер 1976: 218).

Визнання існування канадського загальнонаціонального мовного стандарту означає, що в Канаді в результаті тривалої історичної взаємодії британського і американського стандартів склалася, як стверджує У. С. Ейвіс, своя особлива норма, яка більш не є ані британською, ані американською (Avis 1978: 44).

Канадська англійська має великі власні ресурси розвитку як на рівні лексики, так і на рівні фонетики. Як відзначають Л. М. Попова та І. С. Ейвіс, вона багата і своєрідна як на національному рівні, так і на рівні регіональних особливостей. Очевидно, що національний англоканадський стандарт складається в результаті взаємодії власне літературного стандарту, відбитого в письмовому і офіційно-діловому мовленні алглоканадців, яке в основній своїй частині, як стверджують багато дослідників, має гібридний характер різних субстандартних рівнів, тобто узусів і діалектних різновидів.

П. Традгілл та Дж. Чеймберс висувують тезу про гомогенність канадського літературного стандарту, що обумовлено вирівнюванням діалектних та регіональних особливостей через те, що місцевий діалект метропольної провінції Онтаріо поширився через засоби масової інформації і освіти на всі провінції Канади, проникнувши навіть у віддалені анклави, що раніше характеризувалися сильними самотніми діалектними характеристиками мовлення (Chambers 1985; Trudgill 1986).

У той же час серед канадських лінгвістів все вагомішою стає точка зору на СпЕ як на особливий національний варіант англійської мови (Pratt 2002). Першим про самобутній характер канадської англійської заговорив Ф. Прістлі (Priestly 1951), який писав про те, що «перша половина ХХ століття викликала появу особливого канадського національного характеру і особливої канадської мови», незважаючи на однаково сильний вплив з боку як американської, так і британської англійської.

Інший канадський учений М. Скарджил (Scargill 1977: 14), який також відстоював тезу про самостійність англійської мови Канади, заявляє, що «канадська англійська – це не суміш британської з американською. Вона існує сама по собі й зобов'язана своїм існуванням канадцям, які зробили її такою, як вона є» (Scargill 1977). Саме в сукупності різноваріантних особливостей, що проявляються в англійській мові Канади, й полягає її унікальність (Crystal 1995).

За результатами проведеного комплексного дослідження було виявлено, що мовлення представників досліджуваних регіонів характеризується варіативним характером просодичних параметрів.

Результати перцептивного дослідження виявили превалювання спадної ступінчастої шкали в мовленні представників досліджуваних регіонів як у чоловічому, так і в жіночому мовленні (табл. 1).

Таблиця 1

**Частотність вживання основних інтонаційних шкал
у мовленні мешканців чотирьох регіонів Канади**

Регіони	Гендерні групи	Інтонаційні шкали					
		Спадна ступінчаста	Рівна	Висхідна	Ковзна	Хвиле-подібна	Усього
Провінція Онтаріо	Чоловіки	49	33	12	4	2	100
	Жінки	37	27	18	10	8	100
Британська Колумбія	Чоловіки	41	21	13	11	8	100
	Жінки	44	18	16	19	3	100
Острів Ньюфаундленд та Лабрадор	Чоловіки	39	28	22	7	4	100
	Жінки	33	29	30	7	1	100
Острів Принца Едуарда	Чоловіки	40	41	4	3	12	100
	Жінки	37	33	30	–	–	100

Використання цих видів шкал у досліджуваних ситуаціях спілкування цілком обґрунтовано, адже, по-перше, вони належать до групи стилістично нейтральних і не мають яскраво вираженого емоційного забарвлення, а по-друге, ці види шкал є типовими для британського та американського варіантів англійської мови і впливають на мовлення мешканців досліджуваних

регіонів. Загальноанглійська тенденція вирівнювання мелодійного контуру в діалектному мовленні яскраво проявляється в мовленні представників англомовних регіонів Канади.

Номенклатура термінальних тонів, яка представлена в мовленні представників чотирьох досліджуваних регіонів свідчить про те, що найуживанішим є низький спадний тон (44,5%), висхідний (29,8%) та рівний (18,2%) і спадно-висхідний (7,5%).

У мовленні мешканців провінції Онтаріо домінує спадний термінальний тон, у жіночому мовленні превалює високий спадний (34%), в чоловічому – більш рекурентним є низький спадний тон (33%). Наприклад:

We live in a small town | where everybody knows everybody | and when we walk down the street | you're sure to know someone.

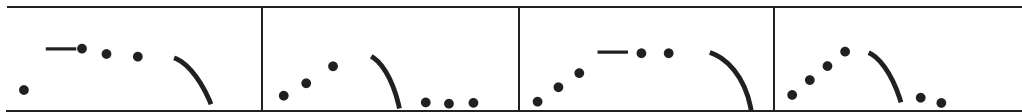

Рис. 1. Інтонограма фрази з монологічного уривка мовлення жінки – мешканки провінції Онтаріо

Середній рівень ЧОТ превалює в жіночому мовленні (175 гц), як і показник частотного діапазону (150 гц), на відміну від діапазону в 73% у чоловічому мовленні, що є найвужчим діапазоном серед усіх регіонів Канади. Частотний інтервал реалізується на межі верхнього і нижнього регістрів у чоловічому мовленні (1.1 відн. од.), у мовленні жінок він становить 1.4 відн. од. Максимум ЧОТ припадає на перший наголошений склад.

Просодична варіативність мовлення мешканців Ньюфаундленда та Лабрадору відрізняється вживанням спадної (39%) та рівної шкал (29%), причому частотність рівної шкали у чоловічому мовленні складає 28% та 29% – у жіночому. У чоловічому мовленні рекурентною є також висхідна шкала, що складає 22%, а в жіночому 30% припадає на висхідну шкалу. Така рекурентність рівної та висхідної шкал вказує на вплив американського варіанта англійської мови, в якому рівна та висхідна шкали є найчастотнішими.

Найбільш частотними термінальними тонами в чоловічому мовленні є рівний тон (38%), високий спадний (19%) та складений тон – спадний + висхідний (18%). Високий відсоток (38%) рівного термінального тону у поєднанні з рівною шкалою справляє враження дуже монотонного звучання.

Показники середнього рівня ЧОТ демонструють в жіночому мовленні 103 гц, у чоловічому – 97 гц, діапазон ЧОТ превалює в жіночому мовленні (113 гц), у чоловічому складає 101 гц. Такі показники корелюють із загальноанглійською традицією більш широкого діапазону в жіночому мовленні. Локалізація максимум ЧОТ припадає на перший наголошений та ядровий склади.

Аналіз просодичних характеристик у мовленні мешканців провінції Британська Колумбія демонструє превалювання спадної (41%) та рівної (21%) шкал, 18% – в жіночому мовленні. Частотність використання цих видів шкал вказує на емоційно-нейтральний характер мовлення. Використання спадної

ступінчастої шкали є типовим для британського варіанта англійської мови, а рівна шкала – рекурентна у мовленні американців.

В аналізі гендерної поведінки щодо використання шкал жіночому мовленню більш притаманна спадна ступінчаста шкала – 44% та 41% – у чоловічому мовленні. Частотною також є однонаголошена шкала (17%), яка має тенденцію до однакового використання в жіночому та чоловічому мовленні. Таким чином превалювання спадної ступінчастої шкали свідчить про тенденцію до використання стандартних форм вимови і демонструє схожість із нормативною британською вимовою.

Номенклатура термінальних тонів, представлених у мовленні мешканців провінції Британська Колумбія демонструє частотність уживання жінками низького спадного тону (41%) та ковзної шкали (19%). Жінки здебільшого оперують низьким спадним (29%) та високим спадним (34%) тонами.

Уживання високого спадного тону свідчить про емоційну забарвленість мовлення і у поєднанні зі спадною шкалою надає мовленню жвавого характеру зацікавленості.

Показники частотності вживання інтонаційної шкали у мешканців провінції Онтаріо демонструють превалювання спадної ступінчастої шкали в жіночому мовленні (37%) та 49% – у чоловічому, рівної шкали (22% та 27% відповідно), висхідної (12% та 18%) та хвилеподібної (22% та 8%). Така варіативність у вживанні шкал характеризує мовлення цього регіону як емоційно нейтральне, монотонне.

Номенклатура термінальних тонів та інтонаційних шкал у мовленні представників острова Принца Едуарда демонструє, як і в мовленні представників інших провінцій Канади, превалювання ступінчастої шкали (40% в чоловічому мовленні, 37% у жіночому мовленні): рівної 41% vs 33% та в жіночому мовленні рекурентною є висхідна шкала (30%). Такий високий відсоток висхідної шкали вказує на емоційний характер жіночого мовлення.

Аналіз термінальних тонів показав домінування висхідно-спадного тону у мовленні жінок (29%) та рівного у мовленні чоловіків. Жіноче мовлення має більш варіативний характер і демонструє 21% низького спадного тону, 23% – висхідного тону, 20% – спадно-висхідного тону та 15% – рівного тону. Розмаїття термінальних тонів указує на багатий просодичний репертуар, а вживання спадно-висхідного і висхідного тонів свідчить про яскравий емоційний стан мовця.

Показники середнього ЧОТ домінують у жіночому мовленні (242 Гц і 117 Гц у чоловічому мовленні).

Такий високий показник середнього рівня ЧОТ у жіночому мовленні підтверджує дані перцептивного аналізу щодо просодичної експліцитності жіночого мовлення.

Висновки

Таким чином, отримані методом перцептивного та акустичного видів аналізу дані про варіативний просодичний малюнок мовлення канадців, вказують на неоднорідний характер історичних процесів в різних регіонах Канади, що пояснюється як впливом британського та американського варіантів мови, так і соціальними факторами.

Національно-специфічними особливостями просодичної системи канадської англійської є висока частотність спадної ступінчастої та рівної видів шкал. Це підтверджує раніше отримані результати про те, що канадська просодична система формувалася під впливом британської та американської просодичних систем.

Список літератури

- Брозович Д. Славянские стандартные языки и сравнительный метод // *Вопросы языкознания*. 1967. № 1. С. 30-38.
- Швейцер А. Д. Современная социолингвистика. М.: Наука, 1977. 179 с.
- Швейцер А. Д. К вопросу о происхождении различительных элементов американского варианта английского языка и его диалектов на фонологическом уровне // *Теория языка. Англистика. Кельтология*. М., 1976. С. 219-227.
- Avis W. S. Canadian English in its North American Context // *Essays and Articles by W. S. Avis*. Kingston: Military College of Canada, 1978. P. 35-49.
- Chambers J. K. Three Kinds of Standard in Canadian English // *Search of Standard in Canadian English*. Kingston: Queens University Press, 1985. P. 2-13.
- Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English language*. Cambridge: CUP, 1995. 489 p.
- Pratt T. K. *Canadian English // Gage Canadian Concise Dictionary*. Toronto, 2002.
- Priestley E. L. *Canadian English // Partridge E., Clark J. W. British and American English since 1900*. L., 1951.
- Scargill M. N. *A Short History of Canadian English*. Victoria: Sono, 1977. 69 p.
- Trudgill P. *Dialects in Contact*. Oxford: Basil Blackwell Ltd., 1986. 174 p.

References

- Brozovich, D. (1967). Slavjanskije standartnye jazyki i sravnitel'nyj metod. In *Voprosy jazykoznanija*. № 1, 30-38.
- Shvejcer, A. D. (1977). *Sovremennaja sociolingvistika*. M.: Nauka.
- Shvejcer, A. D. (1976). K voprosu o proishozhdenii razlichitel'nyh jelementov amerikanskogo varianta anglijskogo jazyka i ego dialektov na fonologicheskom urovne. In *Teorija jazyka. Anglistika. Kel'tologija*. M., 219-227.
- Avis, W. S. (1978). *Canadian English in its North American Context*. In *Essays and Articles by W. S. Avis*. Kingston: Military College of Canada, 35-49.
- Chambers, J. K. (1985). *Three Kinds of Standard in Canadian English*. In *Search of Standard in Canadian English*. Kingston: Queens University Press, 2-13.
- Crystal, D. (1995). *The Cambridge Encyclopedia of the English language*. Cambridge: CUP.
- Pratt T. K. *Canadian English // Gage Canadian Concise Dictionary*. Toronto, 2002.
- Priestley, E. L. (1951). *Canadian English*. In *Partridge E., Clark J. W. British and American English since 1900*. L.
- Scargill, M. N. (1977). *A Short History of Canadian English*. Victoria: Sono.
- Trudgill, P. (1986). *Dialects in Contact*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Стаття надійшла до редакції 4.02.2019 р.